

Ben bir cemaat mensubu olduğum hale, başka bir cemaatin içinde de bulundum. Ama onlar bizi hazmetmiyor ve saldırgan davranıyorlar. Bunlar neden oluyor? Cemaat taassubundan nasıl kurtulabiliriz?

Farklı cemaat ve tarikatların oluşmasındaki temel faktörleri tek tek inceleyelim.

Birinci Faktör: Kainat içinde birbirinden farklı, hatta birbirine zıt şeyler ve muhtelif eşyaların olması, Allah'ın isim ve sıfatlarının farklı tecelli ve taalluklarından ileri geliyor. Yani, farklılaşma ve muhtelif olmanın kökeni Allah'ın isim ve sıfatlarının farklı ve muhtelif olmasına dayanır.

Allah kainat ve insan aynasında bütün isim ve sıfatlarını görmek ve göstermek istiyor. Böyle olunca, insanlar aynasındada farklı ve muhtelif mizaçlar, karakterler meydana geliyor. Bu farklı mizaç ve karakterlerden de farklı meslek ve meşrepler ortaya çıkıyor. Bu farklı meslek ve meşrepler Kur'an ve sünnet temelinde olmak kaydı ile bir kalıp ve bir mizaç içine girmeye mecbur değildir. Zaten bütün hak meslek ve meşreplerin esası Kur'an'dan alınmadır.

İkinci Faktör: İnsanlar farklı iklim ve coğrafyalarda yaşamalarından dolayı yaşam şartları ve örfleri de farklı ve bulunduğu coğrafyanın şekline göre oluyor. Bu yüzden her toplumun örf ve anlayış seviyesi bir olmuyor. İnsan karakterinin oluşumunda iklim ve coğrafi şartların tesiri inkar edilemez. İbn-i Haldun'un ifadesi ile hayat şartlarının zor ve çetin olduğu bölgelerde insanlar sert mizaçta olur. Hayat şartlarının geniş ve rahat olduğu yerlerde ise yumuşak mizaçta olur. Meslek ve meşrepler insanları farklılaştırmıyor, tam aksine, insanlar ve insanların hayat şartları, anlayış seviyeleri, meslek ve meşrepleri farklılaştırıyor.

Üçüncü Faktör: Fitrattan gelen farklılıklar meslek ve meşrepleri de farklı kılıyor. Allah, imtihan ve hikmeti gereği insanları değişik ve farklı fitrat ve istidatlarda yaratmıştır. Yani insanlar doğuştan farklı ve muhtelif olarak doğuyorlar. Bazı insanlar çok hızlı ve ani gelişim gösterirken, bazı insanlar da uzun ve meşakkatli bir gelişim gösterir.

İlk okulda anlayış seviyesi ileri olan çocuklar hemen sınıf atlatılırken, anlayış seviyesi geri olan çocuklar alt guruplara alınır. Sınıf ve meşrep farklılığı daha ilk okulda başlıyor. Bütün insanları bir sınıfa mahkum etmek fitrata aykırıdır. Farklı cemaat ve tarikatların oluşumunda bu fitri kabiliyet ve temayüllerin de katkısı büyüktür.

Dördüncü Faktör: Kur'an'da ve sünnette, insanların her tabakasına hitap eden

geniş ve esnek ifadelerin olmasıdır. Yani farklı meslek ve meşreplerin oluşumunda Kur'an ve sünnetin büyük payı vardır. Allah, insanları farklı mizaç ve karakterde yaratsın, sonra da bir kalıp ve mizaç içine girmeye zorlasın; bu Allah'ın adaleti ve şefkati ile bağdaşmaz. Allah bu yaratılış gerçeğine uygun olarak esasatta aynı olmakla beraber, teferruatta farklı şeriatları göndermiştir. Yani her topluma ayrı bir nebi ve ayrı bir şeriat göndermiştir. Ama zamanla insanlık iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi sonucu bir dine uygun hale gelmiştir. Din farklılığı gitmiş, aynı dinde yorum ve mezhep farklılığı seviyesine ulaşmıştır. Ama insanlık hiçbir zaman aynı mezhep ve yorum seviyesine ulaşamayacağı için, farklı mezhep ve meşreplerin olması kaçınılmaz bir gerçek olacaktır.

Bu yüzden Ehl-i Sünnet alimleri "**Ezmamın tagayyürü ile ahkam dahi tagayyür eder.**" diye hükmetmişler. Yani zaman değiştikçe, hükümler de değişir. Yanlış anlaşılmasın bu hüküm, dinin teferruat kısmı içindir, yoksa dinin temeli olan esasatı, daimi ve sabittir, değişmez ve değiştirilemez.

İnsanlar bu gerçekler ışığında kendi mizaç ve karakterine uygun olan bir hak cemaati veya tarikatı takip edebilir, bunun dini açıdan bir sakıncası yoktur. Ama uyulması gereken husus birbirinin aleyhinde ileri geri konuşmamaktır. Kur'an ve sünnet dairesinde olan cemaat ve tarikatların aleyhinde konuşmak caiz değildir. Dileyen dilediği cemaat ve tarikatı takip edebilir. Kimse cemaat ve tarikata dahil olmak zorunda da değildir. Ama dahil olanlara da hoşgörülü olmak gerekir. En iyi cemaat diye bir şey yoktur, en çok istifade edilen tarikat ve cemaat kişi için en iyi cemaat ve tarikattir. Yani **en iyi** kavramı **izafi** bir kavramdır, kişinin bakış açısına göre değişir.

Tarafgirlik ve Taassub: İnsanları kayıtlı ve kısıtlı düşündüren bir husus da insanların meslek ve meşrebine olan taassup ve tarafgirlikleridir. Bir insanın mesleğinin muhabbeti ve tarafgirliği diğer mesleklere objektif bakmasına mani oluyor. Bu yüzden sağlıklı ve objektif düşünemiyor. Sağlıklı ve objektif düşünemeyen birisinin de hakkı bulması zordur. Maalesef insanların kahir ekseriyeti bu mahiyettedir.

Taassup, bir şeye delilsiz ve ispatsız takliden tabi olmak demektir; savunduğu şeyin doğruluğunu ve haklılığını sorgulamadan ve tahkik etmeden ona bağlanır.

Sadakat ise, delil ve tahkik neticesinde savunduğu şeyin doğruluğunu ve haklılığını idrak eder ve sonra ona canı bahasına tabi olur.

Taassubu anlamak için alametlerine bakmak lazımdır. Mesela mutaassıp biri, kendi arzusuna uygun zayıf bir şeyi çok kuvvetli bir delil gibi görür. Kendi gibi düşünmeyen kimseleri yerin dibine sokar, kendi tarafında olan adi birini göğe çıkarır. Kendi faziletini göstermek yerine, başkalarının kusurunu ilan eder. Kendi nefsinden başka hiçbir şeyi sevmez, onun nazarında en kuvvetli delil kendi mesleğindeki adi ve basit fikirlerdir. En önemli ve belirgin vasfı ise, meseleleri ihata edememektir.

Sadakat ehli ise, delil ve ispatın kuvvetine yaslanır ve ondan kuvvet alır, asla kendi gibi düşünmeyenleri yerin dibine atmaz. Hak ve hakikate bağlı olduğundan, bazen, hak muhalifinin elinde olursa, onu inkar etmez, ona o konuda tabi olur. Kendi faziletini gösterir, başkasının kusuru ile uğraşmaz, onu ilan etmez. Nefsine değil, hakka aşıktır, meseleleri geniş ve ihata ile idrak edebilendir.

Taassup, cehalet ve ihatasızlıktan çıkar; **sadakat** ise ilim ve ihatanın bir neticesidir.

Taassup fanatizmdir, **sadakat** ise hakta şiddetli sebat etmektir.

Taassup devamlılığı olmayandır, **sadakat** ise devamlıdır.

Her insan kendi mizacına uygun hak bir mesleği seçtikten sonra, o meslekte sebat ve sadakat göstermesi güzeldir. Sadakat ilim ve faziletten gelen bir netice olmasından dolayı, sadakat ehli olan birisi hakkın tarafındadır ve hakka aşıktır. Meslek ve meşrepler amaç ve gaye değil, amaç ve gayeye götüren araçlardır. Asıl mesele gayeye ulaşmaktır, yoksa araçları bir birlerine tafdil ve takdim etmek değildir.

Araçları birbirlerine takdim etmek, onunla meşgul olmak taassup ve cehalet iken, araçları gaye yolunda bir vasıta görüp ona sınıksız sarılmak sadakattir. Araç olan vasıtalara sınıksız sarılmasının sebebi gaye içindir. Öyle ise gayeyi gösteren veya gayeye hizmet eden diğer araçlara neden saldırırsın, neden onların aleyhinde bulunsun. Gaye esaslı sadakat ile, araç esaslı taassup meseleyi hallediyor.

Risale-i Nur talebeleri gaye esaslı sadakat içinde olmalıdırlar, yoksa araç esaslı bir taassup insanı yanlış noktalara götürür.

Cemaatler arasındaki muhtemel sıkıntıların asıl nedenleri, muhabbetin nasıl sağlanacağı, ihlasın nasıl muhafaza edileceği konusu [Yirminci Lem'a olan İhlas Risalesinde](#) ayrıntıları ile izah edilmiştir.